

Nr 7

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till kungörelse om ändrad lydelse av 18 § instruktionen den 24 maj 1957 (nr 165) för riksdagens ombudsmän; given Stockholms slott den 11 december 1959.

Under återopande av bilagda i statsrådet förda protokoll över justitiedepartementsärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed till riksdagens prövning framlägga härvid fogade förslag till kungörelse om ändrad lydelse av 18 § instruktionen den 24 maj 1957 (nr 165) för riksdagens ombudsmän.

GUSTAF ADOLF

Herman Kling

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås, att justitieombudsmannens årliga redogörelse till riksdagen för behandlingen hos Kungl. Maj:t av riksdagsskrivelser skall upphöra. Det är avsett, att en motsvarande redogörelse i fortsättningen skall lämnas av Kungl. Maj:t.

Förslag
till
Kungörelse
om ändrad lydelse av 18 § instruktionen den 24 maj 1957 (nr 165)
för riksdagens ombudsmän

Härigenom förordnas, att 18 § instruktionen för riksdagens ombudsmän skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

18 §.

Det åligge — — — — — deras förbättring.
Ombudsmans ämbetsberättelse — — — — — registratur inlämnas.
Justitieombudsmannen vare och skyldig att årligen före februari månads ingång för riksdagen uppgiva, såväl vilka av föregående riksdagar fattade beslut och gjorda framställningar blivit under det sistförflutna året av Konungen gillade och föranlett bestämmelsers utfärdande eller annan åtgärd, som även vilka beslut och framställningar icke blivit för Konungen föredragna eller av Konungen prövade.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 11 december 1959.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, NORDLANDER.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Kling, fråga om *ordningen för redogörelse till riksdagen för behandlingen hos Kungl. Maj:t av riksdagens skrivelser* samt anför därvid följande.

I skrivelse den 20 mars 1959 (nr 129) har riksdagen — under åberopande av sammansatt konstitutions- och första lagutskotts utlåtande nr 3 år 1959 — anhållit, att Kungl. Maj:t måtte dels med beaktande av de synpunkter utskottet anfört i utlåtandet årligen till riksdagen lämna redogörelse för behandlingen hos Kungl. Maj:t av riksdagens skrivelser och dels förelägga riksdagen proposition med förslag till upphävande av 18 § tredje stycket instruktionen för riksdagens ombudsmän.

Jag anhåller nu att få upptaga denna fråga till behandling.

Gällande ordning m. m.

Enligt 18 § tredje stycket instruktionen för riksdagens ombudsmän den 24 maj 1957 är JO skyldig att årligen före februari månads ingång för riksdagen uppge vilka av föregående riksdagar fattade beslut och gjorda framställningar som blivit under det sistförflutna året av Kungl. Maj:t gillade och föranlett att bestämmelser utfärdats eller annan åtgärd vidtagits, liksom även vilka beslut och framställningar som icke blivit för Kungl. Maj:t föredragna eller av Kungl. Maj:t prövade.

I den första utfärdade instruktionen för JO fanns ingen motsvarighet till det återgivna stadgandet. Redan vid 1810 års riksdag väcktes emellertid förslag, att JO måtte, jämte honom redan förut enligt instruktionen åvilande förpliktelser, även åläggas att mellan riksdagarna, antingen genom framställningar hos Kungl. Maj:t eller ock genom direkta erinringar till vederbörande ämbetsmän på riksdagens vägnar tillse, att dess beslut måtte bli verkställda. Konstitutionsutskottet, som dels fann att förslagets egentliga avsikt var att vinna nödig verkställighet av riksdagens i laga ordning fattade beslut och dels ansåg det som en ovillkorlig plikt att förekomma att JO fick något ak-

tivt inflytande på den verkställande makten, föreslog ett tillägg till dåvarande 14 § i instruktionen av innehåll, att det skulle åligga JO att vid varje riksdag för riksens ständer uppge, vilka av deras vid sistförflutna riksdag fattade beslut och gjorda framställningar som blivit av Konungen gillade, utfärdade och verkställda. Riksdagen biföll konstitutionsutskottets förslag.

I 1830 års JO-instruktion gjordes ytterligare ett tillägg till 14 § av innehåll att JO i sin redogörelse till riksdagen skulle uppta även sådana riksdagens beslut och framställningar som icke blivit föredragna eller avgjorda. I 1915 års och 1941 års JO-instruktioner bibehölls 1830 års bestämmelser i sak oförändrade.

I 1955 års betänkande rörande JO-institutionen m. m. (SOU 1955: 50) övervägde de sakkunniga med hänsyn till att arbetet med sammanställande av de ifrågavarande uppgifterna var betungande för JO-ämbetet att helt ersätta JO:s uppgiftsskyldighet med en redovisning i riksdagsberättelsen. De sakkunniga stannade dock för att ej föreslå någon ändring, enär något annat riksdagens organ än JO ej fanns som lämpligen kunde handha den erforderliga kontrollen av redovisningen i riksdagsberättelsen.

I remissyttrande över 1955 års förslag framhöll dåvarande JO, att redovisningen av Kungl. Maj:ts åtgärder i anledning av beslut och framställningar av riksdagen var synnerligen betungande på grund av brådskan att iordningställa denna redovisning för intagande i ämbetsberättelsen. JO ifrågasatte därför om icke redovisningen kunde få avlämnas skild från ämbetsberättelsen och vid en senare tidpunkt än denna. Vid behandlingen av propositionen nr 127 till 1957 års riksdag med förslag till instruktion för riksdagens ombudsmän tillmötesgick första lagutskottet JO:s önskemål och föreslog, att redovisningen skulle få avlämnas före februari månads ingång i stället för såsom tidigare gällt vid riksdagens början. Riksdagen biföll utskottets förslag.

Beträffande nuvarande praxis må nämnas, att JO i november varje år brukar i skrivelse till departementscheferna anhålla, att de måtte låta uppgöra och någon av de första dagarna i december till JO överlämna två särskilda förteckningar över ärenden, som hos Kungl. Maj:t anhängiggjorts genom skrivelser från riksdagen. Av dessa förteckningar, som båda skall innehålla uppgift om den behandling ärendena undergått under ifrågavarande år intill den 1 december, skall den ena uppta de ärenden, som genom skrivelser från samma års riksdag inkommit till Kungl. Maj:t. Den andra skall uppta de ärenden, som genom skrivelser från tidigare års riksdagar anhängiggjorts hos Kungl. Maj:t och som ännu ej slutligen behandlats. Därjämte brukar JO hemställa, att när ett i någondera förteckningen upptaget ärende icke vidare kommer att bli föremål för Kungl. Maj:ts prövning, detta uttryckligen skall anges i förteckningen. I skrivelsen hemställes slutligen om besked till årsskiftet beträffande eventuella skrivelser från riksdagen under december månad samt den behandling, som under samma månad må komma något ärende till del. På grundval av de uppgifter JO sålunda erhåller upprättar han

sedan sin redogörelse. Denna innehåller — förutom inledning — fyra huvudavdelningar, nämligen

dels en tabell (I), som i nummerföljd upptar de skrivelser m. m. vilka avlåtits av senaste årets riksdag;

dels en förteckning (II) över de av senaste årets riksdag till Kungl. Maj:t avlåtna skrivelser jämte uppgifter om de åtgärder, som under nämnda år vidtagits i anledning av dessa skrivelser;

dels en förteckning (III) över sådana i förteckningen II upptagna ärenden, som vid utgången av föregående år ännu var i sin helhet eller till någon del på Kungl. Maj:ts prövning beroende;

dels ock en förteckning (IV) över ärenden, som hos Kungl. Maj:t anhängjorts genom skrivelser från riksdagen före nästföregående år men vid samma års början varit i sin helhet eller till någon del oavgjorda, jämte uppgift om den behandling dessa ärenden undergått förenämnda år.

Frågans behandling vid 1959 års riksdag

I två likalydande motioner vid 1959 års riksdag (I: 71 och II: 119) har hemställts, att riksdagen måtte besluta upphäva 18 § tredje stycket instruktionen för riksdagens ombudsmän samt i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att Kungl. Maj:t måtte i riksdagsberättelsen ge redogörelser för behandlingen hos Kungl. Maj:t av riksdagens skrivelser.

I sitt av riksdagen godkända utlåtande i anledning av motionerna har sammansatt konstitutions- och första lagutskott yttrat, att huvudskälet till ifrågavarande stadgande torde vara att underlätta kontrollen över Kungl. Maj:ts behandling av riksdagens beslut och framställningar. Om någon konstitutionell kontroll av statsrådets ämbetsförvaltning genom JO är det dock icke fråga, då ju denna kontroll ankommer på konstitutionsutskottet. Det synes emellertid enligt utskottet svårt att på grundval av de många gånger knapphändiga uppgifter, som JO för närvarande erhåller och som sedan ligger till grund för hans redogörelse till riksdagen, bilda sig en uppfattning om Kungl. Maj:ts behandling av riksdagens skrivelser. Enligt utskottets mening föreligger därför fog för motionärernas önskemål att Kungl. Maj:t söker underlätta riksdagens kontrollmöjligheter genom att lämna en fylligare redogörelse än vad som sker för riksdagens skrivelser. Även för riksdagens arbete och för de enskilda riksdagsledamöterna skulle det vara av stort värde att en sådan redogörelse lämnas. Sålunda borde det bland annat vara möjligt att närmare precisera innebörden av det ofta förekommande uttrycket att en fråga är beroende på Kungl. Maj:ts prövning. — Skulle Kungl. Maj:t tillmötesgå riksdagens önskan i angivet hänseende uppkommer spørsmålet om JO fortfarande bör betungas med arbetet att sammanställa ifrågavarande uppgifter. Redan nu är detta arbete omfattande och tidsödande och därest redogörelsen göres fylligare kunde förväntas, att detsamma kommer att bli ännu mer betungande. Enligt utskottets mening borde därför övervägas om icke JO kan helt befrias från denna arbetsupp-

gift och redogörelse för behandlingen hos Kungl. Maj:t av riksdagens skrivelser lämnas av Kungl. Maj:t direkt till riksdagen. En så utformad redogörelse kunde lämpligen intagas i riksdagsberättelsen i likhet med vad för närvarande är fallet exempelvis med redogörelsen för kommittéväsendet, eller i en särskild bilaga till denna berättelse, som skulle kunna avlämnas senare till riksdagen på sätt JO nu gör med sin redogörelse. Vidare borde sammanställningen av uppgifterna ske under överinseende av en ledamot av regeringen, förslagsvis chefen för justitiedepartementet eller ett konsultativt statsråd. Konsekvensen härav blir att 18 § tredje stycket instruktionen för riksdagens ombudsmän bör upphävas.

Departementschefen

Enligt 18 § instruktionen för riksdagens ombudsmän åligger det JO att årligen före februari månads ingång lämna riksdagen en redogörelse för behandlingen hos Kungl. Maj:t av riksdagens skrivelser. Redogörelsen grundar sig på uppgifter som på JO:s begäran lämnas från varje departement. Uppgifterna sammanställs av JO i fyra olika förteckningar, av vilka de första tre innehåller olika upplysningar beträffande de skrivelser som avlåtits av senaste årets riksdag, medan den fjärde upptar tidigare avlåtna skrivelser. I sistnämnda förteckning lämnas summariska uppgifter om skrivelsernas öden. Beträffande tidigare åtgärder hänvisas härvid regelmässigt till förut lämnade redogörelser.

Riksdagen har nu framhållit, att det är svårt att med de ofta knapphändiga uppgifter, som JO för närvarande erhåller och som ligger till grund för redogörelsen till riksdagen, bilda sig en uppfattning om behandlingen av riksdagens skrivelser och har därför ansett befogat att Kungl. Maj:t söker underlätta riksdagens kontrollmöjligheter genom att lämna en fylligare redogörelse än vad som sker för riksdagens skrivelser. Riksdagen har bland annat framhållit, att det borde vara möjligt att närmare precisera innebörden av den ofta förekommande kortfattade upplysningen att en fråga är beroende på Kungl. Maj:ts prövning. Vidare har riksdagen — med framhållande, att det redan nu omfattande och tidsödande arbetet med sammanställningen av uppgifterna skulle bli ännu mera betungande för JO, om fylligare uppgifter lämnas — uttalat, att JO bör befrias från denna arbetsuppgift och att redogörelse för behandlingen av riksdagens skrivelser bör lämnas av Kungl. Maj:t direkt till riksdagen.

Enligt min mening kan det sägas redan nu vara en onödig omgång att Kungl. Maj:t lämnar uppgifter om behandlingen av riksdagens skrivelser via JO. Såsom riksdagen i sin framställning anfört är det här icke fråga om någon konstitutionell kontroll genom JO utan dennes befattning med ärendet inskränker sig enligt nuvarande praxis till att han låter sammanställa och i mån av behov komplettera uppgifterna från de olika departementen. Det torde därför icke finnas anledning motsätta sig riksdagens framställning

att den årliga redogörelsen för behandlingen hos Kungl. Maj:t av riksdagens skrivelser lämnas av Kungl. Maj:t direkt till riksdagen.

Vad angår utformningen av redogörelsen synes det ej kunna krävas, att den alltid skall ge fullt uttömmande upplysningar om de åtgärder som vidtagits med anledning av skrivelserna. Beträffande de fall, då verkställd utredning är avslutad utan att ännu ha föranlett något Kungl. Maj:ts beslut eller då överhuvud taget någon särskild åtgärd med anledning av en skrivelse ännu ej vidtagits, är det ofta ej möjligt att i en redogörelse av denna karaktär närmare redovisa skälen härför. I sådana fall kan svårligen lämnas annan uppgift än att ärendet är beroende på Kungl. Maj:ts prövning. Det finns dock visst fog för anmärkningen att uppgifterna i redogörelsen för närvarande i vissa fall är alltför knapphändiga. Uppgifterna bör i möjligaste mån utformas så, att de tillgodoser syftet att i lättillgänglig och översiktlig form informera riksdagen om åtgärder som vidtagits i anledning av dess framställningar till Kungl. Maj:t.

Redogörelsen bör, på grundval av uppgifter från de olika departementen, sammanställas under ledning av ett konsultativt statsråd. Det synes ej erforderligt att sammankoppla redogörelsen med riksdagsberättelsen, utan den torde få avlämnas till riksdagen särskilt genom en Kungl. Maj:ts skrivelse inom den tid som nu gäller för JO:s redogörelse.

För genomförande av förslaget kräves, att 18 § tredje stycket instruktionen för riksdagens ombudsmän upphäves. Frågan om författningsbestämmelser angående redogörelserna enligt den föreslagna nya ordningen torde lämpligen få anstå tills författningsutredningens förslag föreligger. Den nya ordningen bör dock utan avbidan härpå kunna genomföras från och med 1961 års riksdag.

I enlighet med vad sålunda anförts har inom justitiedepartementet upprättats bifogade *förslag till kungörelse om ändrad lydelse av 18 § instruktionen den 24 maj 1957 (nr 165) för riksdagens ombudsmän.*

Föredraganden hemställer, att detta förslag måtte genom proposition föreläggas 1960 års riksdag till prövning.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

T. Johansson